

Лещенко Олександр Вікторович,

кандидат юридичних наук,

*доцент кафедри конституційного, міжнародного права
та публічно-правових дисциплін*

*Київський університет інтелектуальної власності та права
м. Київ, Україна*

ПОДОЛАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДЕФЕКТІВ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Особливу актуальність конкуренція норм набуває у податковому праві, з огляду на його багаторівневу побудову (Конституція України, Податковий кодекс України, спеціальні закони, міжнародні договори, підзаконні акти, роз'яснення контролюючих органів) та поєднання матеріальних і процедурних приписів. Наявність спеціальних режимів оподаткування, численних пільг, відсилочних норм, а також паралельних процедур захисту прав платника закономірно породжує ситуації, коли один і той самий фактичний склад «падає» під декілька норм. У «здоровому» вигляді така конкуренція є усвідомленим інструментом гнучкості (наприклад, вибір між загальною та спрощеною системою оподаткування), однак у «дефектному» – джерелом невизначеності, непослідовної практики та потенційних зловживань.

Структурний аналіз дозволяє виокремити кілька ключових видів конкуренції норм податкового законодавства: внутрішньогалузеву (між загальними і спеціальними нормами ПК України, між різними пільгами та режимами); міжгалузеву (на стику податкового, митного, фінансового, цивільного, адміністративного права); між національним і міжнародним регулюванням (конкуренція норм ПК України та положень міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування, актів BEPS, директив ЄС); матеріально-правову та процесуальну (альтернативні процедури оскарження, захисту, виконання податкових обов'язків). Кожен із цих різновидів має власну логіку, але спільним для них є те, що відсутність чітко окреслених критеріїв застосування норм перетворює конкуренцію на юридичний дефект.

При цьому конкуренція може виникати не лише між «звичайними» регулятивними нормами, а й між ними та принципами податкового права. Покажемо у цьому сенсі співвідношення норм, що змінюють ставки податків у стислі строки, та принципу стабільності податкового

законодавства, який є галузевою конкретизацією принципу правової визначеності. Сучасна судова практика, зокрема правові позиції Верховного Суду в справах щодо рентної плати за користування надрами та зміни ставок, демонструє складну конкуренцію між «жорстким» нормативним регулюванням і принциповими орієнтирами верховенства права, передбачуваності, захисту права власності. Фактично суд змушений визначати, що є пріоритетним: буквальний припис про підвищення ставки чи вимога стабільності та передбачуваності податкових змін. Відповідь на це питання безпосередньо впливає як на баланс публічних і приватних інтересів, так і на характер конкуренції нормативних приписів.

Воєнний стан 2022–2025 рр. додатково загострив проблему конкуренції норм. Масові, часто термінові зміни до податкового законодавства з метою оперативної підтримки економіки, запровадження пільг, мораторіїв, спеціальних процедур стали чинниками, що підсилили взаємне «нашарування» загальних і спеціальних правил. В результаті виникли «зони підвищеної конкуренції» – між воєнними та мирними режимами оподаткування, між загальними нормами ПК України і спеціальними воєнними законами, між національними правилами та міжнародними зобов'язаннями. Ця конкуренція не зникає автоматично із завершенням воєнного стану, а продовжує впливати на вирішення перехідних спорів, зокрема щодо подвійного оподаткування, відновлення обов'язків, перерахунку зобов'язань [1; 2].

Як юридичний дефект, конкуренція норм проявляється насамперед у таких негативних наслідках: неоднакове становище платників в аналогічних ситуаціях; ризик вибіркового, фіскально орієнтованого тлумачення норм контролюючими органами; збільшення кількості спорів та навантаження на адміністративні суди; зниження рівня довіри до податкової системи через непередбачуваність правового режиму. Разом із тим, повністю усунути конкуренцію норм неможливо – вона є похідною від складності правового регулювання, багаторівневості джерел та різноманіття економічних ситуацій. Отже, завдання науки й законодавця полягає не стільки у «ліквідації» конкуренції, скільки в її впорядкуванні й переведенні з площини хаотичного дефекту до площини контрольованого, концептуально осмисленого інструменту.

Ключову роль у цьому відіграють: підвищення якості нормотворення (чіткість, системність, уникнення надмірного дублювання та відсилочності); гармонізація національних норм з міжнародними зобов'язаннями; розроблення на рівні закону зрозумілих правил пріоритету між режимами і пільгами; формування сталої судової доктрини, заснованої на принципах верховенства права, правової

визначеності, справедливості, пропорційності, а також на презумпції правомірності рішень платника податків. У поєднанні з сучасними антизловживальними інструментами (GAAR, тест ділової мети, доктрина економічної сутності) це дозволяє нейтралізувати «дефектний» вимір конкуренції норм, водночас зберігаючи її потенціал як засобу гнучкого й справедливого податкового регулювання.

Література:

1. Постанова Верховного Суду від 19.04.2022 р. у справі № 816/687/16. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/rishennya_sud_palat/palata_19_04_01_2022_816_687_16

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України: Закон України № 1621-VII від 31.07.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-18#Text>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-141>

ВІДНОВЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА, ОЗНАКИ

Микитась Микола Якович

*здобувач кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна*

У контексті сучасних безпекових викликів, насамперед збройної агресії РФ проти України, відновлення інфраструктури постає одним із визначальних пріоритетів державної політики та адміністративно-правового регулювання. Масштабні руйнування життєво важливих систем, критичних об'єктів та транспортно-логістичних вузлів загрожують функціонуванню держави, стабільності економіки та соціальному порядку, тому процеси відбудови потребують системного наукового осмислення та нормативної впорядкованості.

Під відновленням інфраструктури слід розуміти комплекс організаційно-інженерних, будівельно-ремонтних та управлінських заходів, спрямованих на повернення об'єкта до працездатного або покращеного стану. У правовій площині воно охоплює реконструкцію, ремонт, нове будівництво, модернізацію, забезпечення безпеки та